

AVOKATI I POPULLIT

Adresa: Bulevardi: "Zhan D'Ark" Nr.2
Tiranë, Shqipëri

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
AVOKATI I POPULLIT

Mekanizmi Kombëtar për Parandalimin e Torturës,
trajtimit ose dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtëruës

Tel/Fax: +355 4 2380 300/315
E-mail: ap@avokatipopullit.gov.al
www.avokatipopullit.gov.al

Nr. Prot.
Nr. Dok. 202201052/2

Tiranë ___/___/2022

Lënda: *Rekomandohet përmirësimi i kushteve dhe i trajtimit të pacienteve në Spitalin Psikiatrik "Sadik Dinçi" Elbasan.*

Drejtuar: **Znj. Mirela CAMI**

**Drejtoreshë e Përgjithshme e Operatorit të Shërbimeve të
Kujdesit Shëndetësor**

TIRANË

Z. Arben Ruçi
Drejtor i Spitalit Psikiatrik "Sadik Dinçi" në Elbasan

ELBASAN

Për dënim: **Znj. Ogerta Manastirliu**
Ministër
Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

TIRANË

Të nderuar,

Avokati i Popullit, në rolin e Mekanizmit Kombëtar për Parandalimin e Torturës, Trajtimit ose Dënimit të egër, çnjerëzor ose poshtëruës, në vijim Mekanizmi Kombëtar, bazuar në nenin 19/1 të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999, "Për Avokatin e Popullit", i ndryshuar, inspektoi Spitalin Psikiatrik "Sadik Dinçi" Elbasan, më datë 30.08.2022, sipas Planit të Inspektimit për vitin 2022 të miratuar nga Avokati i Popullit.

Në përbërje të grupit inspektues ishin znj. Gloria Çarkaxhiu dhe znj. Nertila Qafzezi me detyrë ndihmës komisionere të institucionit të Avokatit të Popullit.

Qëllimi i kësaj vizite ishte vlerësimi i përgjithshëm i gjendjes së këtij shërbimi, ndjekja e rekomandimeve të lëna nga vizitat e mëparshme nga institucioni i Avokatit të Popullit dhe masat e marra për zbatimin e tyre. Mbledhjen e informacionit lidhur me kushtet dhe trajtimin e pacientëve, si dhe identifikimin e rasteve të mundshme të përdorimit ndaj

kësaj kategorie të presionit psikologjik dhe përdorimin e forcës fizike tej kufijve në tejkallim te standardeve.

Pasi u njoh me konstatimet e grupit inspektues, institucioni i Avokatit të Popullit ka detyrimin ligjor t'ju parashtrorë gjetjet përfundimtare, duke ju referuar si më poshtë vijon:

Shënime të përgjithshme

Kjo ishte vizita periodike monitoruese e paparalajmëruar e Mekanizmit Kombëtar në Spitalin Psikiatrik “Sadik Dinçi” Elbasan. Në përputhje me procedurën e zhvillimit të monitorimit, grupi inspektues takoi fillimisht drejtorin e institucionit z. Arben Ruçi për ta informuar mbi qëllimin e inspektimit.

Më tej, grupi i inspektimit vizitoi ambientet e këtij spitali. Nga inspektimi në vend, kontakti me stafin dhe pacientët, si dhe nga shqyrtimi i dokumentacionit, objekteve, pajisjeve dhe mjediseve, grupi inspektues grumbulloi informacion në lidhje me të drejtat, kushtet dhe trajtimin e pacientëve në këtë spital, respektimin e të drejtave të tyre, si dhe me problematikat e ndeshura gjatë punës.

Struktura dhe organika e institucionit ishte e përbërë nga 193 punonjës, prej të cilëve 136 punonjës në përbërje të ekipit multidisiplinar, (mjek psikiatër 7, psikolog 7, punonjës social 4, infermier 68, kujdestar 43, farmacist 2, stomatolog 1, terapist okupacional 4) të ndarë sipas pavijoneve, si dhe 57 punonjës ishin staf mbështetës.

Spitali Psikiatrik “Sadik Dinçi” Elbasan përbëhej nga 8 pavijone me kapacitet zyrtar prej 310 pacientësh, dhe dy shtëpiza, Strehimi i Mbështetur “Drita” në Elbasan dhe Shtëpiza e Mbrojtur “Jeta” në Cërrik. Në ditën e inspektimit në këtë shërbim me shtretër të shtruar ishin 309 (treqind e nëntë).

Pacientët në përgjithësi sillen në këtë shërbim nga familjarët ose policia. Por ka dhe raste kur shtrohen edhe pacientë me vendim gjykate.

Nga informacioni, rezultoi se kishin gjetur zbatim një pjesë e vogël e rekomandimeve të Avokatit të Popullit¹ në inspektimin e mëparshëm:

1. Ishin marrë masa për mundësimin e riorganizimit të pavijoneve të pacienteve akutë më vete të cilat ishin në proces.
2. Ishin marrë masa për përmirësimin e kushteve në pavijone, dushe dhe tualete në mënyrë që të ofrohet një shërbim sa më dinjitoz të personave që trajtohen në këtë spital.
3. Ishin marrë masa për vënien në funksion të plotë të sistemit qendror të ftohjes.

Ndërkohë, një pjesë e rekomandimeve të paraqitura nga Avokati i Popullit nuk kishin gjetur zbatim dhe nuk ishin plotësuar. Më konkretisht:

¹ Rekomandimi i institucionit të Avokatit të Popullit dërguar me nr. K4/I42-2 prot., datë 02.12.2021.

1. Nuk ishin marrë masa për realizimin e rikonstruksionit të plotë të godinës së Spitalit Psikiatrik “Sadik Dinçi” Elbasan, sipas parashikimeve të bëra ndër vite për këtë institucion.
2. Nuk ishin marrë masa për zgjidhjen e problemit të trajtimit si rezidentë të personave me aftësi të kufizuar intelektuale në kundërshtim me legjislacionin në fuqi.
3. Nuk ishin marrë masa që dhoma e kufizimit fizik të ndërtohet dhe pajiset në përputhje me pikën 4.4.6 të “Standardeve të Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit mendor të Specializuar me Shtretër”, në zbatim të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor” i ndryshuar.
4. Nuk ishin marrë masa për vendosjen e një sistemi monitorues kamerash vëzhgimi në të gjithë ambientet e këtij institucioni, si një ndër aspektet më të rëndësishme të parandalimit të veprave të dhunshme ndaj shtetasve dhe anasjelltas, në mbrojtje të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.
5. Nuk ishin marrë masa për shtimin në organikën e këtij institucioni të numrit të infermierëve, kujdestarëve, berberit dhe një punonjësi për mirëmbajtjen, në përputhje me nevojat për trajtim të pacientëve në shërbim të shëndetit mendor me shtretër.
6. Nuk ishin marrë masa për vënien në funksion të laboratorit klinik bio-kimik.

Pjesa më e madhe e rekomandimeve janë të përsëritura ndaj Avokati i Popullit kërkon një vëmendje më të madhe për zbatimin e tyre.

Konteksti dhe kuadri ligjor e institucional

Shërbimi i shëndetit mendor në Shqipëri rregullohet me ligjin nr. 44 datë 12.04.2012 “Për shëndetin mendor”, i ndryshuar, ligjin nr.10107, datë 30.3.2009 “Për kujdesin shëndetësor në Republikën e Shqipërisë”, i ndryshuar. Aktet e miratuara në zbatim të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor” i ndryshuar janë: Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 456, datë 22.5.2013 “Për përbërjen dhe mënyrën e funksionimit të Komitetit Kombëtar të Shëndetit Mendor”, Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 762, datë 12.11.2014 “Për mënyrën e organizimit dhe të dhënies së kujdesit për shëndetin mendor për personat që gjenden në institucionet rezidenciale të përkujdesjes sociale”, Rregullorja e Shërbimeve të Shëndetit Mendor, Standardet e Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit Mendor të Specializuar me Shtretër dhe Regjistri përkatës, Plani i Veprimtimit për Shëndetin Mendor 2013-2022.

Në konceptin e gjithëpërfshirës, kuadri ligjor dhe institucional ofron mundësinë e një sistemi të integruar të shërbimeve të shëndetit mendor, i cili nënkupton një rrjet shërbimesh në nivel rajonal. Ndërkohë niveli i zbatueshmërisë mbetet ende problematik.

Gjetjet e evidentuara përgjatë inspektimit :

U evidentua nevojë në investime, kushte me të mira materiale për një shërbim cilësor, nevojë për një numër në rritje të stafëve mjekësore dhe mbështetëse.

Nga inspektimi në vend, u konstatua se **mirëmbajtja e institucionit nga ana infrastrukture** paraqiste vështirësi, si pasojë e amortizimit është e nevojshme ndërhyrja për rregullimin e ambienteve për shkak të kategorisë së personave që trajtohen aty. Ambientet kanë nevojë të qënësishme e menjëhershme për investime.

Sjellim në vëmendje se nga monitorimi i fundit na ishte bërë me dije nga ana juaj² se në PBA-në 2020-2023 ishte planifikuar rikonstruksioni i plotë i godinës së Spitalit Psikiatrik Elbasan dhe se në termat e referencës së projektit të rikonstruksionit do të merreshin parasysh rekomandimet e institucionit tonë lidhur me kushtet infrastrukture dhe të organizimit të këtij shërbimi. Mirëpo Drejtori i Spitalit na bëri me dije se ky fond nuk është lëvruar ende dhe se është shtyrë rikonstruksioni për vitin 2023.

Kapaciteti zyrtar është 310 persona. Në ambientet e spitalit në momentin e vizitës monitoruese ndodheshin 309 pacientë, për pasojë nuk ndodheshim në kushtet e mbipopullimit.

Vazhdonin të trajtoheshin si të shtruar në këtë spital 56 persona me aftësi të kufizuar intelektuale, për të cilët nuk ishte mundur akomodimi në komunitet, në shtëpia sociale, jashtë një shërbimi spitalor.

Referuar rekomandimit të institucionit tonë, MSHMS i është drejtuar të gjitha shërbimeve spitalore/spitaleve rajonale në lidhje me problematikën e personave abuzues me substancat narkotike dhe alkoolin.³ Në vijim të së cilës kjo problematikë kishte gjetur zgjidhje dhe këta persona shtroheshin pranë Spitalit Rajonal në shërbimin e Toksikologjisë Klinike ku dhe merrnin një shërbim të specializuar për këtë kategori personash.

Laboratori klinik bio-kimik nuk ishte funksional, ndonëse konsiderohet i domosdoshëm për shërbimin që duhet të ofrojë spitali.

Ndërkohë **furnizimi me komplete të përshtatshme** fjetjeje, veshmbathje, produkte higjieno-sanitare, dhe pajisje të tjera individuale ishte në sasi të mjaftueshme.

Tualetet dhe dushet ishin të amortizuar dhe me lagështirë.

Furnizimi me ujë të rrjedhshëm ishte siguruar, kurse sistemi qendror i ngrohjes/ftohjes vazhdonte të kishte probleme dhe dilte shpesh jashtë funksionit.

Ambulanca, megjithëse në funksion, mbetej e amortizuar.

Përsa i përket ushqimit, sigurohej nga kontraktimi i një kompanie private, e cila përdorte kuzhinën e institucionit për gatim. Kuzhinierët dhe punonjësit që shpërndanin ushqimin, ishin të pajisur me librezën shëndetësore të higjienës. Kampionët ushqimorë

² Shkresa nr. 5541/1 prot., datë 14.12.2021 e Spitalit Psikiatrik “Sadik Dimçi” dërguar Institucionit të Avokatit të Popullit me lëndë “Kthim përgjigje”.

³ Shkresa nr. 4467 prot., datë 16.09.2019 e Ministrisë së Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale dërguar shërbimeve spitalore/spitaleve rajonale me lëndë “Referimi i personave abuzues substancash”.

ruheshin sipas rregullave. Ushqimi ishte në cilësi të kënaqshme, i mjaftueshëm dhe nuk kishte raste të refuzimit të tij. Ushqimi shërbehej 5 (pesë) herë në ditë. (3 vaktet kryesore dhe 2 të ndërmjetme).

Nga ana e stafit psiko-social, pacientët trajtoheshin me seanca këshillimore individuale apo në grup, psiko-edukim dhe mbështetje emocionale. Punonjësi social ofronte menaxhimin e rastit që përfshinte krijimin dhe nxitjen e bashkëpunimit midis profesionisteve të ekipit multidisiplinar të një shërbimi dhe midis shërbimeve të ndryshme në funksion të përmirësimit të situatës psiko-sociale apo zgjidhjes së problematikave të një pacienti ose grupi pacientësh,

Organika e Institucionit

Organika e institucionit, ndonëse e plotësuar, nuk përmbushte nevojat si për sa i përket mjekëve ashtu dhe infermierëve dhe kujdestarëve, numri i të cilëve mbetet i pakët në raport me numrin e pacientëve për pavijon. (një psikiatër dhe një infermier për 60 pacientë).

Organika e këtij shërbimi psiko-social ishte e plotësuar me psikologë dhe punonjës social, puna e të cilëve ndahej sipas pavijoneve dhe fokusohej kryesisht në punën në grup si dhe atë individuale me pacientët, përgatitjen e dosjeve për secilin prej tyre, plotësimin në kartelat klinike si për pacientët që shtroheshin për herë të parë, ashtu edhe për ata rezidentë prej vitesh në institucion.

Psikologu kryente vlerësimin e funksionimit psikologjik dhe mendor, si pjesë e vlerësimit multidisiplinar që i bëhet pacientit pas kontaktit të parë në shërbim. Vlerësimi mund të bëhet në bazë të intervistës së strukturuar klinike, ose duke përdorur teste të standardizuara të aftësive mendore dhe ose psikologjike. Stafi psiko-social pasi bënte një vlerësim psikologjik fillestar, të cilin e pasqyronte në kartelën mjekësore të pacientit bënte ndjekjen e ecurisë së tij paralelisht me trajtimin terapeutik okupacional. Ky i fundit dokumentohej dhe i bashkëlidhej kartelës mjekësore të pacienti.

Punonjësi social ofronte menaxhimin e rastit që përfshin krijimin dhe nxitjen e bashkëpunimit midis profesionisteve të ekipit multidisiplinar të një shërbimi dhe midis shërbimeve të ndryshme në funksion të përmirësimit të situatës psiko-sociale apo zgjidhjes së problematikave të një pacienti ose grupi pacientësh, gjetjen dhe vënien në lëvizje të burimeve të nevojshme për realizimin e planit të kujdesit për pacientin ose grupin e pacientëve.

Personeli i spitalit ishte i përkushtuar, komunikues dhe bashkëpunues me pacientët në spital. Nuk kishte asnjë pretendim për keqtrajtim apo dhune kundër pacientëve nga stafi, nuk kishte as raste dhune ndërmjet vetë pacientëve.

Mjetet e Kufizimit

Dhoma e izolimit nuk ishte përputhje me pikën 4.4.6 të “Standardeve të Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit mendor të Specializuar me Shtretër”, në zbatim të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, i ndryshuar. Për funksionimin e saj kërkohen punime

të reja si veshje muri me gominë speciale, shtresë dysHEMEJE me gominë speciale, punime elektrike etj.

Ishin siguruar mjetet shtrënguese (këmisha force dhe rripa lëkure) të domosdoshme për realizimin e imobilizimit sipas nenit 27 të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, i ndryshuar për rastet e veçanta të trajtimit (axhitimit psiko-motor, tentativa suicidale apo homocidale).

Sistemi i kërkesë-ankesave funksiononte normalisht, në institucion ndodhej një kuti e veçantë ku mblidheshin të gjitha ankesat e të pacientëve dhe të familjarëve, e cila ishte e vendosur në hyrjen e institucionit. Me urdhrin e drejtorit Nr 609/1 dt. 01.11.2018 ishte ngritur Komisioni për menaxhimin dhe administrimin e ankesave, në mbështetje të ligjit nr.9106 datë 17.07.2003 “Për shërbimin spitalor në Republikën e Shqipërisë”, “Kodi i procedurave Administrative”, “Rregullores së Brendshme të Spitalit Psikiatrik si dhe në mbështetje të ligjit nr.9492 datë 13.03.2006 “Për ratifikimin e Konventës së Kombeve të Bashkuara Kundër Korrupsionit”. Për vitin 2022 nuk kishte patur asnjë ankesë.

Grupi inspektues bëri takime private me personat me masë mjekësore “mjekim i detyruar”. Ata për momentin ishin nën kujdesin intensiv nga stafi mjekësor, gjatë bisedës me të sëmurët ata u shprehën pozitivisht për stafin mjekësor. Nuk kishin ankesa për trajtimin dhe ushqimin.

Furnizimi me medikamente nuk paraqiste probleme për këtë institucion. Regjistrat e të gjithë pavijoneve (regjistri i pranimit, i konsultave, i shtrimeve të pavullnetshme dhe regjistri i informacionit 24 orësh të infermierëve) ishin të sekretuar por nuk ishin të plotësuar me saktësi.

Për sa i përket dokumentacionit, stafi mbante një regjistër të ndërhyrjeve për pavijonin e pranimit dhe atë sub-akut, si dhe një regjistër për aktivitetet që zhvilloheshin në institucion dhe jashtë tij.

Kabineti stomatologjik ishte pajisur me poltronë, instrumente dhe materiale dentare.

Shtrimet e pavullnetshme kryheshin në përputhje me nenet 20 të ligjit Nr. 44/2012, “Për Shëndetin Mendor” i ndryshuar dhe procedurat ndiqeshin në mënyrë rigoroze nga stafi i mjekëve të këtij spitali në të gjitha hallkat e tij.

Në Spitalin Psikiatrik të Elbasanit, shumica e pacientëve të cilët formalisht janë të klasifikuar si “vullnetarë”, nuk lejohen të largohen nga spitali vetë dhe prandaj janë de facto të privuar nga liria pa përfituar nga ndonjë mbrojtje procedurale. Procedurat e vendosjes së pavullnetshme nuk përbëjnë mbrojtje efektive, pasi kjo kategori pacientësh zakonisht nuk janë të përfshirë në procedurën gjyqësore. Këta persona qëndrojnë në spital prej vitesh për shumë arsye si, braktisja nga familja, mungesa e institucioneve rehabilituese etj.

Nga kontakti i marrë me pacientët, pa praninë e stafit, nuk rezultoi që ndaj tyre të ishte ushtruar presion psikologjik apo forcë fizike tej kufijve të parashikuar me akte normative.

Pacientët mund të lëviznin nëpër ambientet e spitalit dhe brenda rrethimit të tij. Kishin programe trajtimi individual me program të përcaktuar, si dhe terapi në grup. Ata kishin uniforma dhe higjienë të pranueshme. Lejoheshin takimet e herë pas hershme me familjarët.

Sistemi i monitorimit me kamera ishte i pjesshëm duke qenë se ishte realizuar vetëm faza e I-rë e vendosjes së një sistemi monitorues kamerash vëzhgimi në hyrje të spitalit dhe nuk mbulonte të gjitha ambientet e këtij institucioni, si një ndër aspektet më të rëndësishme të parandalimit të veprave të dhunshme apo sjelljeve degraduese/çnjerezore.

Për sa më sipër dhe në mbështetje të pikës 3, të nenit, 63 të Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë ku parashikohet se: *“Avokati i Popullit ka të drejtë të bëjë rekomandime dhe të propozojë masa kur vëren shkelje të të drejtave dhe lirive të njeriut nga administrata publike”*; të nenit 21, germa “b” të ligjit nr. 8454 datë. 04.02.1999 *“Për Avokatin e Popullit”*, i ndryshuar, ku thuhet se: *“Avokati i Popullit paraqet rekomandime për vënien në vend të së drejtës së shkelur tek organi administrativ, që, sipas tij ka shkaktuar shkelje të të drejtave dhe lirive;*

REKOMANDOJMË:

1. Marrjen e masave të menjëhershme për realizimin e rikonstruksionit të plotë të godinës së Spitalit Psikiatrik “Sadik Dinçi” Elbasan, sipas parashikimeve të bëra ndër vite për këtë institucion.
2. Marrjen e masave të menjëhershme për zgjidhjen e problemit të trajtimit si rezidentë të personave me aftësi të kufizuar intelektuale në kundërshtim me legjislacionin në fuqi.
3. Marrjen e masave që dhoma e kufizimit fizik të ndërtohet dhe pajiset në përputhje me pikën 4.4.6 të “Standardeve të Kufizimit Fizik në Shërbimet e Shëndetit mendor të Specializuar me Shtretër”, në zbatim të ligjit nr. 44/2012 “Për Shëndetin Mendor”, i ndryshuar.
4. Marrjen e masave të vendosjes së një sistemi monitorues kamerash vëzhgimi në të gjithë ambientet e këtij institucioni, si një ndër aspektet më të rëndësishme të parandalimit të veprave të dhunshme ndaj shtetasve dhe anasjelltas, në mbrojtje të të drejtave dhe lirive themelore të njeriut.
5. Marrjen e masave për shtimin në organikën e këtij institucioni të numrit të mjekëve psikiatër, infermierëve, kujdestarëve, berberit dhe një punonjësi për mirëmbajtjen, në përputhje me nevojat për trajtim të pacientëve në shërbim të shëndetit mendor me shtretër.
6. Marrjen e masave për finalizimin sa më të shpejtë të punës së nisur për riorganizimin e pavijoneve të pacientëve akutë më vete.
7. Marrjen e masave për vendosjen e kartës së të drejtave në të gjitha pavijonet, koridoret dhe ambientet e përbashkëta të spitalit.

8. Marrjen e masave për përmirësimin e kushteve në pavijone, dushe dhe tualete në mënyrë që të ofrohet një shërbim sa më dinjitoz të personave që trajtohen në këtë spital.
9. Marrjen e masave të menjëhershme për zëvendësimin e regjistrave si dhe trajnimin e stafit për plotësimin e saktë të tyre.
10. Marrjen e masave për shtimin e kapaciteteve të shtëpizave për të rritur jetën e pavarur dhe zbatimin e deinstitutionalizimit në vend.
11. Marrjen e masave të menjëhershme në vënien në funksion të Laboratorit klinik bio-kimik.

Për qëndrimin që do të mbaj institucioni, si dhe dhe masat që do të marrin në zbatim të këtyre rekomandimeve, duhet që të vihemi në dijeni brenda afatit 30 ditor sipas nenit 22 të ligjit nr. 8454, datë 04.02.1999 “Për Avokatin e Popullit”, i ndryshuar.

KOMISIONERI

Ahmet PRENÇI

Konc. & Dak.:
G.Çarkaxhiu